

1. Llengua i escriptura

Sara Rovira-Esteva

1.1. El xinès estàndard o mandarí

Quan parlem del xinès en general, implícitament ens referim al xinès estàndard, comunament anomenat *mandarí*. El terme *mandarí*, que és el terme amb què sovint s'anomena el xinès fora de la Xina, sembla que data de l'any 1604 i prové del mot hindi *mantri* ('conseller'), que al seu torn prové del sànscrit, transformat en *mandarim* pels primers viatgers portuguesos a la península malaia. Els europeus van començar a usar-lo durant el Renaixement per referir-se als funcionaris de la cort i a la llengua que parlaven. Actualment, aquest terme s'usa també per referir-se a la llengua estàndard i com a sinònim de *geoelecte del nord*. Atesa aquesta multiplicat de referents, recomanem l'ús del terme *xinès estàndard*.

1.2. Les llengües de la Xina

A la Xina es parlen una gran quantitat de llengües i dialectes. Els que conformen allò que generalment anomenem xinès tenen una filiació genètica comuna i constitueixen una branca independent de la família sinotibetana. D'acord amb la filiació genètica, doncs, en realitat el xinès, més que una llengua, constitueix una família de llengües (llengües sinítiques). El xinès, com a família de llengües, se subdivideix en una sèrie de variants mútuament intel·ligibles que, al seu torn, es divideixen en dialectes, els quals no sempre són mútuament intel·ligibles. Per tant, hem de ser conscients que quan simplement emprem el mot *xinès* ens referim a una multiplicat de llengües intel·ligibles entre si, tal com succeeix quan parlem de llengües romàniques o anglo germàniques. D'altra banda, cal destacar que els parlants de les diferents llengües sinítiques es poden comunicar per escrit perquè tots tendeixen a utilitzar el vocabulari i la sintaxi del xinès estàndard.

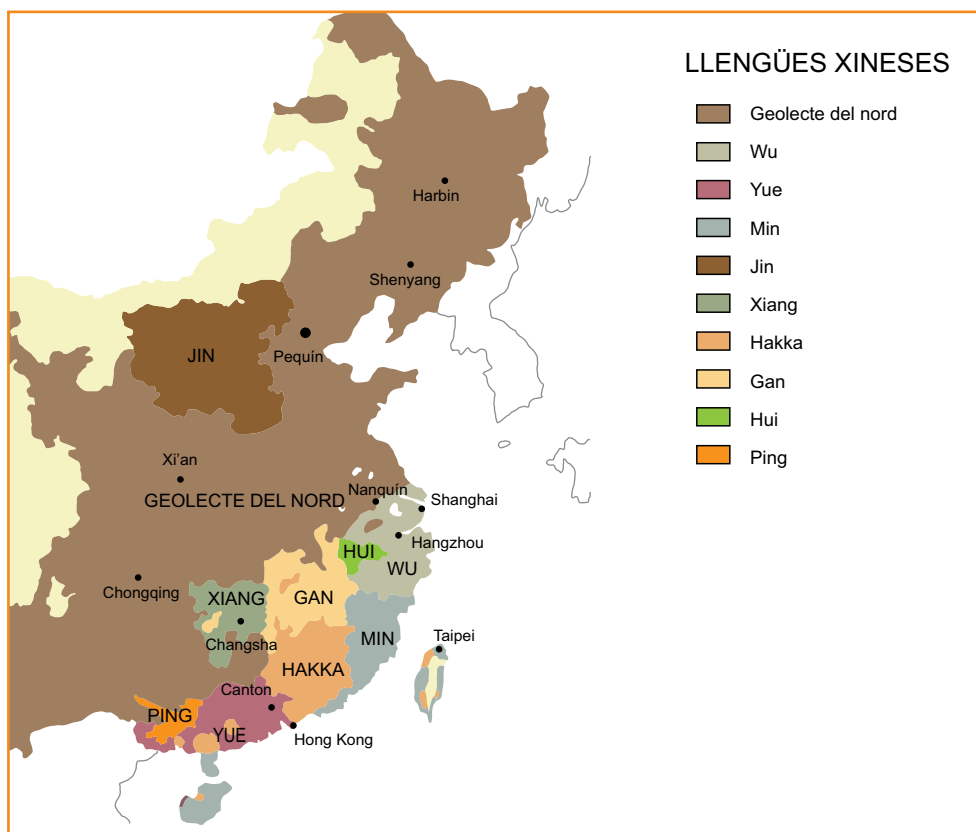
Tradicionalment, aquestes variants lingüístiques xineses mútuament intel·ligibles s'han denominat *dialectes*, perquè resulta més políticament correcte per al Govern xinès que usar el terme *llengües*. El problema d'usar el terme *dialectes* és que, per assimilació a la nostra realitat, aquest terme pot induir a l'error de pensar que són mútuament intel·ligibles. Tanmateix, si ho traduïm per *llengües*, que possiblement seria el terme més adequat des del punt de vista lingüístic, als ciutadans xinesos els sembla que no descriu adequadament la seva realitat. De les diferents propostes fetes pels especialistes, ens decanem, doncs, pels termes *geoelecte xinès* o *llengua sinítica*, ja que ens semblen els més transparents.

Les dades oficials de l'últim cens disponible estableixen que la Xina tenia l'any 2003 una població estimada de 1.300.000.000 de persones, el 91,5 % de les quals eren del grup ètnic

han, i, per tant, són parlants nadius de llengües sinítiques. El 8,5% restant parla altres llengües, com ara l'uigur, el tibetà, el mongol o el coreà. Pel que fa a Taiwan, actualment el 98% de la població és d'origen *han*, mentre que la població d'ascendència austronèsia representa només un 2% del total. Entre els *han*, a més a més de l'estàndard, que també és parlat per la majoria dels ciutadans, un 73% de la població té el taiwanès (un dialecte del geoelecte *min*) com a la llengua materna, mentre que un 12% són parlants nadius del geoelecte *hakka* (transcrit *kejia* en pinyin) i un altre 13% són famílies originàries del continent que parlaven xinès estàndard i que van emigrar a Taiwan després del 1945.

Les classificacions més recents de les llengües sinítiques reconeixen oficialment deu geoelectes: el geoelecte del nord (806.481.000 / 67,8%), el *wu* (96.349.500 / 8,1%), el *gan* (28.548.000 / 2,4%), el *xiang* (57.096.000 / 4,8%), el *hakka* o *kejia* (44.011.500 / 3,7%), el *yue* (55.906.500 / 4,7%), el *min* (48.769.500 / 4,1%), el *jin* (44.011.500 / 3,7%), el *hui* (3.568.500 / 0,3%) i el *ping* (4.758.000 / 0,4%).

Per motius sociopolítics a l'Estat espanyol estem més familiaritzats amb el nom de determinats dialectes com són el cantonès, el pequinès o el taiwanès, que són variants del *yue*, del geoelecte del nord i del *min*, respectivament. El taiwanès es coneix també amb el terme *hokkien*, que no és més que la pronunciació en *min* del nom *Fujian*, la província de procedència de la majoria d'immigrants xinesos a l'illa de Taiwan, i que s'utilitza per influència de l'anglès, encara que no és recomanable perquè ja disposem de la forma *taiwanès*. Així mateix, com que la major part dels ciutadans d'origen xinès que viuen a l'Estat espanyol provenen d'una zona molt concreta de la província de Zhejiang, últimament també sentim a parlar dels dialectes de Qingtian i Wenzhou, adscrits al geoelecte *wu*. Recomanem no utilitzar formes com ara *qingtianès* o *wenzhounès* a causa de la dificultat de pronunciació en català.

Mapa extret i adaptat de: https://ca.wikipedia.org/wiki/Llengües_sinítiques. Autoria: Wu Yue (original); Gohu1er (SVG), SMP (traducció) [CC BY-SA]. Font: Wikimedia Commons

1.3. L'escriptura xinesa

L'escriptura xinesa està constituïda majoritàriament per caràcters formats per un símbol gràfic que pertany al nivell morfèmic (part semàntica) i un altre que es correspon amb una síl·laba (part fonètica), per la qual cosa hem de considerar que l'escriptura xinesa és de caràcter morfosil·làbic.

Un error freqüent en referir-nos a l'escriptura xinesa és l'ús dels termes *pictogràfica* o *ideogràfica*. Aquesta terminologia no és adequada, ja que només el 3 % dels caràcters en ús són pictogrames o ideogrames, mentre que més del 90 % responen al principi de formació pictofonètic. Altres termes inapropiats emprats sovint per definir l'escriptura xinesa són el d'*escriptura logogràfica* o *lexicogràfica*, ja que hi ha molts caràcters que no poden constituir paraules (*logos*) per si mateixos.

En resum, quan fem referència a les unitats gràfiques de l'escriptura xinesa hem d'evitar parlar tant de *lletres* com recórrer a l'ús genèric dels termes *pictogrames*, *ideogrames*, o *partícules*, i optar per *caràcters* (*xinesos*) o *sinogrames*. Cal tenir en compte, a més, que el mot *kanji* no és més que la pronunciació en japonès de *hanzi*, 'caràcter xinès', i, per tant, tampoc s'ha d'emprar quan es parla del xinès.

1.4. Les variants ortogràfiques del xinès

Des dels anys cinquanta els caràcters simplificats han estat l'ortografia estàndard a la República Popular de Xina. Oficialment només s'accepta l'ús de les formes tradicionals en aquells contextos que, per la seva naturalesa, ho requereixin, per exemple, els estudis clàssics. Singapur ha seguit els passos de la Xina en aquesta qüestió i la majoria d'escoles xineses de Malàisia, Tailàndia i d'altres llocs del món amb comunitats xineses relativament recents també han adoptat les formes simplifiades promogudes per la República Popular de Xina. A Taiwan, Hong Kong i les comunitats xineses més antigues de la diàspora, en canvi, es continua usant l'ortografia amb caràcters tradicionals.

El que distingeix l'ortografia simplificada de la tradicional no és només el fet que s'ha reduït la mitjana de traços per caràcter, sinó també que s'ha eliminat la multiplicitat de variants escrites per a un mateix morfema o significat, i això ha fet disminuir a la pràctica el nombre de caràcters en ús. En definitiva, quan parlem de les dues variants ortogràfiques de l'escriptura xinesa, ens hi hem de referir com a *escriptura* o *ortografia tradicional* i *escriptura* o *ortografia simplificada*, i hem d'evitar termes com ara *escriptura clàssica* o *escriptura complexa*.

Taula 1.1. Correspondències entre diferents sistemes de transcripció del xinès

Tradicional	聽	國	關	寫	歲
Simplificada	听	国	关	写	岁

Recomanacions

Com a norma general, quan ens referim a les llengües o escriptures xineses hem de tenir present que:

- *Xinès* és un terme vàlid però molt genèric.
- Per parlar de la variant comuna de la llengua, recomanem utilitzar el terme *xinès estàndard*.
- Les variants del xinès haurien d'anomenar-se *llengües sinítiques* o *geolectes xinesos*, indistintament, i no *dialectes*.
- Les llengües sinítiques o geolectes xinesos són el geolecte del nord, el *wu*, el *gan*, el *xiang*, el *hakka* (o *kejia*), el *yue*, el *min*, el *jin*, el *hui* i el *ping*.
- El xinès s'escriu mitjançant un sistema d'escriptura morfosil·làbica, i les grafies han d'anomenar-se *caràcters* (*xinesos*) o *sinogrames*.
- Hi ha dues ortografies associades a l'escriptura xinesa: els caràcters simplificats o escriptura simplificada (usats a la República Popular de Xina, Singapur i la nova diàspora xinesa) i els caràcters tradicionals o escriptura tradicional (usats a Taiwan, Hong Kong i la vella diàspora xinesa). En aquest segon cas es desestima l'ús de l'adjectiu *clàssic* per referir-s'hi, ja que el terme *xinès clàssic* fa referència a una altra realitat i pot donar lloc a confusions.